וכאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה רב חייא בר אבין א"ר יוחנן [א]עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה דכתיב [1]כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר [ב]ודלמא ישראל מומר שאני אלא מהכא [2]כי לבני לוט נתתי את ער ירושה ורב חייא בר אבין מאי טעמא לא אמר כרבא מי כתיב [3]וחשב עם קונהו ולא עם יורשי קונהו ורבא מאי טעמא לא אמר כרב חייא בר אבין משום כבודו דאברהם שאני: [ב]תנו רבנן יש בעברי שאין בעבריה ויש בעבריה שאין בעברי יש בעברי שהוא יוצא בשנים וביובל [ג]ובמיתת האדון מה שאין כן בעבריה ויש בעבריה שהרי עבריה יוצאה בסימנין ואינה נמכרת ונשנית ומפדין אותה בעל כורחו מה שאין כן בעברי: אמר מר יש בעברי שאין בעבריה ורמינהי [ד]יתירה עליו אמה העבריה שקונה עצמה בסימנין אמר רב ששת [ה]כגון שיעדה יעדה פשיטא גיטא בעיא מהו דתימא לא ליבטלה הילכתא מינה קמ"ל אי הכי אמאי יוצאה בסימנין ה"ק אם לא יעדה יוצאה אף בסימנין: ואינה נמכרת ונשנית: מכלל דעבד עברי נמכר ונשנה והתניא [4]בגניבתו [ה]ולא בכפילו [ו]בגניבתו ולא בזוממו בגניבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אי אתה רשאי למוכרו אמר רבא לא קשיא כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות א"ל אביי בגניבתו טובא משמע אלא אמר אביי לא קשיא [ז]כאן באדם אחד כאן בשני בני אדם [ח]ת"ר [ט]גניבו אלף ושוה חמש מאות נמכר [א] וחוזר ונמכר גניבו חמש מאות ושוה אלף אינו נמכר כלל ר' אליעזר אומר אם היה גניבו כנגד ממכרו נמכר ואם לאו אינו נמכר אמר רבא בהא זכנהו ר"א לרבנן דמאי שנא גניבו חמש מאות ושוה אלף דאין נמכר [ו]דנמכר כולו אמר רחמנא ולא חציו ה"נ נמכר בגניבתו אמר רחמנא ולא נמכר בחצי גניבתו: ומפדין אותה בעל כרחו: סבר רבא למימר בעל כרחיה דאדון א"ל אביי מאי ניהו[ח] דכתבנא ליה שטרא אדמיה אמאי נקיט מרגניתא בידיה יהיבנא ליה חספא אלא אמר אביי [ז]בעל כרחיה דאב משום פגם משפחה אי הכי עבד עברי נמי נכפינהו לבני משפחה [ט]משום פגם משפחה הדר אזיל ומזבין נפשיה ה"נ הדר אזיל ומזבין לה הא קתני אינה נמכרת ונשנית ומני ר"ש היא דתניא [י]מוכר אדם את בתו לאישות ושונה [ח]לשפחות ושונה [ט]לאישות אחר שפחות [י]אבל לא לשפחות אחר אישות רש"א כשם שאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות כך אין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות ובפלוגתא דהני תנאי דתניא [5]בבגדו בה

כיון

ולידתו בקדושה. היכא דלידתו של בן בקדושה מיחלף בישראל גמור: **מ"ט לא אמר כרבא.** דיליף לה מוחשב עם קונהו: **משא"כ באמה העבריה.** לקמיה בעי לה: **ואינה נמכרת ונשנית.** לקמי' יליף ליה: **בעל כרחו.** לקמיה מפרש ליה: **יתירה עליו אמה העבריה.** אלמא כל הנך איתנהו בה: **כגון שיעדה.** ותו לא נפקא בהני אלא בגט: **הילכתא.** הלכות אמה העבריה ואם רצתה לצאת בהן מאלו בלא גט תצא קמ"ל: **ולא בכפילו.** אם יש לו לשלם את הקרן ואין לו ממה לשלם הכפל אינו נמכר: **בזוממו.** אם העיד במכירו שגנב והוזם ואין לו במה לשלם אינו נמכר: **בגניבתו כיון שנמכר פעם אחת שוב אינו נמכר.** קס"ד ונמכר בגניבתו משמע ליה ונמכר פעם אחת ולא שתי מכירות: **כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות.** בגניבה אחת פעם אחת דאם אינו שוה כל גניבתו אינו נמכר בשביל חציה ולכשיוצא ימכר משום חציה והאי דקתני ונמכר ונשנה בשתי גניבות [כ]אפילו לא עמד בדין עד שגנב שתיהם ואינו שוה אלא דמי האחת נמכר וחוזר ונמכר דכל חדא וחדא קרינן ביה ונמכר בגניבתו: **טובא משמע.** אם עמד על שתיהן בדין א' כולן קרינן ביה בגניבתו כדכתיב (יונה ד) ובהמה רבה וגו' והדגה אשר ביאור (שמות ז): **אלא כאן באדם אחד.** שעמד בדין בבת אחת אינו נמכר ונשנה אפילו בגניבות הרבה דהוה דומיא לאחת [ל]הכתוב הוליכה בלשון יחיד אבל בשני בני אדם שמעמידים אותו שתי פעמים בדין נמכר בשביל כל אחת ואחת והוא הדין אם גנב ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב משילא חפשי חוזר ונמכר: ה"ג **ת"ר גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר גניבו ה' מאות ושוה אלף אינו נמכר כלל: כנגד ממכרו.** לא פחות ולא יותר: **בהא זכנהו ר"א לרבנן.** יש לו פתחון פה ונצחון במחלוקת זה: **ולא חציו.** כי השתא שוה שכר עבודת שש שנים פי שנים בגניבתו ואין עליו לעבוד אלא חציין: **מאי נינהו.** ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעברי אי למימרא דאי לית ליה גירעונה כתבינן ליה שטרא על דמיה ותתנם לו כשתשיג ידה מנא לן הא איהו נקיט מרגניתא גופה המשועבד לו ואנן יהבינן ליה חספא: **בע"כ דאב.** אם יש לו כופין אותו ופודה אותה: **ומני.** הא דקתני אינה נמכרת ונשנית: **מוכר אדם בתו לאישות ושונה.** קיבל בה קידושין ונתארמלה או נתגרשה מן האירוסין חוזר ומקדשה לאחר וכסף קידושיה שלו אם לא בגרה: **לשפחות ושונה.** מכרה ויצאה בשש או ביובל או במיתת האדון ועודה קטנה חוזר ומוכרה אבל [מ]יוצאה בסימנין לא דאפילו לא מכרה מעולם והביאה סימנין אינו מוכרה כדתניא במסכת ערכין (דף כט:) יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ומה מכורה כבר יוצאה עכשיו שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר: **לאישות אחר שפחות.** מוכרה בקבלת קידושין אחר שמכרה לשפחות ויצאת וחזרה אליו: **אבל [לא] לשפחות אחר אישות.** קיבל [נ]קידושין וחזרה אליו שנתארמלה אין חוזר ומוכרה לשפחות ולקמיה ילפי' לה: **ובפלוגתא דהני תנאי.** כלומר קמיפלגי ת"ק ור"ש בדרשה דהאי קרא דפליגי בה ר"א ור"ע: [ס]בדברי ר"ע גרסינן

כיון

כאן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה. פי' בקונטרס או רוח חכמים נוחה הימנו ותימה דבפרק מי שמת (ב"ב קמט.) גבי עובדא דאיסור גיורא ה"ל תליסר אלפי זוזי בי רבא פי' בפקדון כי קא שכיב קאמר רבא היכי ליקנינהו רב מרי להנהו זוזי וכו' משמע דרבא לא רצה לשלם לרב מרי בר רחל אלא היה רוצה לזכות בהן והשתא וכי לא היה רוצה שתהא רוח חכמים נוחה הימנו שהרי רב מרי בר רחל הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה[ע] ואומר ר"ת דלגבי הלואה שעושה לו טובה [פ]אין רוח חכמים נוחה הימנו שמשלם רעה תחת טובה אבל התם פקדון הוה ואדרבה רבא טרח לשומרם[א] ואין נראה לר"י לחלק כלל בין מלוה לפקדון[ב] אלא נראה לר"י לפרש הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אין רוח חכמים נוחה הימנו לפי שהוא קרוב להיות כישראל ואתי לאיחלופי ולשוויה ישראל גמור ואם ייבם אשת אחיו יאמרו שאינה זקוקה עוד לאחיו שהיתה הורתם ולידתם בקדושה[ג][צ]:

כאן בגניבה אחת כאן בשתי גניבות. פי' בקונטרס בהא אינו חוזר ונמכר וה"ק ונמכר פעם א' בגניבה אחת ולא פעמיים בגניבה אחת אבל נמכר הוא שתי פעמים בשתי גניבות ואפילו לא עמד בדין עד שגנב שתיהן[ד] ואינו שוה אלא דמי אחת נמכר וחוזר ונמכר דכל חדא וחדא קרינן ביה בגניבתו ופריך בגניבתו טובא משמע אם עמד על שתיהן בדין כולהו קרינן בגניבתו כדכתיב ובהמה רבה והדגה אשר ביאור ואפ"ה חוזר ונמכר הוא דליכא אלא כאן באדם אחד שעמד בדין בבת אחת אפילו בגניבות הרבה אינו נמכר ונשנה דחדא גניבה היא אבל בב' בני אדם שמעמידין אותו בדין שתי פעמים נמכר בשביל כל אחת ואחת וה"ה אם גנב ועמד בדין ונמכר וחזר וגנב משילא לחפשי חוזר ונמכר עכ"ל וקשה מה שפירש בגניבה אחת אינו חוזר ונמכר דהא לא אתיא לא כרבנן ולא כר"א דהא בסמוך קאמר ת"ר היה גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר וכר"א נמי לא אתי דאיהו קאמר אם היה גניבו כנגד ממכרו נמכר ואם לאו אינו נמכר כלל משמע אפילו פעם אחת אינו נמכר לכך פר"י כאן בגניבה אחת נמכר וחוזר ונמכר עד שישלם כל הגניבה דנמכר בגניבתו משמע שנמכר כמה פעמים עד שישלם כל גניבתו אבל בשתי גניבות לא ימכר אלא פעם אחת[ה] ופריך בגניבתו טובא משמע היכא דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו מיקרי שפיר בגניבתו אימא דנמכר עד שישלם הכל ומשני באדם אחד דגנב וחזר וגנב לאותו אדם עצמו [ק]נמכר עד שישלם לו כל הגניבות דהיינו שפיר בגניבתו אבל בשני בני אדם אינו נמכר ונשנה:

אמר אביי בעל כורחיה דאב. פירש בקונטרס אם יש לו כופין אותו ופודה אותה וק"ק להר"מ א"כ מאי קאמר בסמוך ה"נ דאזיל ומזבין לה ומה תועלת במכירתו מאחר דנכוף אותו לפדותה ושמא יש לומר דנכוף בני המשפחה לפדותה בע"כ דאב משום דלא ניחא ליה לאב שתחזור לביתו ויהא פרנסתו לאב [ר]עליה והשתא ניחא שפיר דהדר אזיל ומזבין לה:

כיון

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ו מהל' נחלות הל' יב טוש"ע חו"מ סי' רפג סעי' כז]:
קעג ב מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ז:
קעד ג מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה יב סמג עשין עא:
קעה ד מיי' שם הל' טו:
קעו ה מיי' שם הל' יד:
קעז ו מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פה:
קעח ז מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה יא ופ"י שם הלכה יא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' לז סעיף ג:
קעט ח ט י מיי' פ"ד מהלכות עבדים הלכה יג:

◆

תורה אור השלם

1. אַל תִּתְגָּרוּ בָם כִּי לֹא אֶתֵּן לָכֶם מֵאַרְצָם עַד מִדְרַךְ כַּף רָגֶל כִּי יְרֻשָּׁה לְעֵשָׂו נָתַתִּי אֶת הַר שֵׂעִיר: דברים ב ה
2. וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי אַל תָּצַר אֶת מוֹאָב וְאַל תִּתְגָּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא אֶתֵּן לְךָ מֵאַרְצוֹ יְרֻשָּׁה כִּי לִבְנֵי לוֹט נָתַתִּי אֶת עָר יְרֻשָּׁה: דברים ב ט
3. וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְהָיָה כֶּסֶף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפַּר שָׁנִים כִּימֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: ויקרא כה נ
4. אִם זָרְחָה הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ: שמות כב ב
5. אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לֹא יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ: שמות כא ח

◆

מוסף רש"י

כי ירושה לעשו נתתי את הר שעיר. עשר אומות נתתי לו שבעה לכם וקיני וקניזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר אחת מהם לעשו והשתים לבני לוט בשכר שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותו היא שאלו כנגו (דברים ב ה). ער. שם מדינה (שם ט). יתירה עליו אמה העבריה. שקונה עצמה בכל אלה ובסימני נערות, כדילפינן לעיל (ד.) מויצאה חנם (לעיל יד:). **בגנבתו ולא בזוממו.** ואין נמכרין אם העידוהו שגנב ואין לו מה לשלם ונגמר דינו לימכר כדכתיב ונמכר בגנבתו (מכות ב:). **משום פגם משפחה.** גנאי הוא להם (כתובות פד.). שהיו נוהגין בכבר (סנהדרין עה.).

מסורת הש"ס

א) נזיר סא., ב) ספרי פ' ראה, ג) ["וכמיתת האדון" ליתא בספרי, וכם איתא וגרעון כסף. ועיין רש"ש], ד) לעיל יד., ה) [מכות ג: ע"ש], ו) מכילתא פ' משפטים פרשה יג, ז) [לקמן כ:], ח) [בכת"י טסף: אלימלא], ט) כתובות מח. פד. ב"ק סו: בכורות נב: סנהדרין עה. יבמות קה. ב"ב ק:, י) מכילתא פרשת משפטים פרשה ג לקמן מה., כ) [בדפו"ר: ואפילו], ל) [נס"א: והכתוב], מ) [בדפו"ר: היולאת], נ) [בדפו"ר: קידושיה], ס) [עיין לע"כ], ע) [כ"ב שם], פ) [נ"ל רוח חכמים נוחה הימנו שלא ישלם רעה תחת טובה כו'], צ) [וע"ע תוס' ב"ב קמט. ד"ה מגמר], ק) [בדפו"ר: ימכר], ר) ["עליה" ליתא בדפו"ר. וגם לא נוסף ע"פ הרש"ל, ובדפו"י כתוב בגליון צ"ל, פרנסתה עליה דלאב והשתא].

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' גניבו אלף ושוה ה' מאות נמכר וחוזר ונמכר. נ"ב גי' הרמב"ם ואינו חוזר ונמכר וכ"ה במכילתא וכן גירסא נכונה מאד:

◆

מוסף תוספות

א. ותירץ ר"ת דהתם כיון שעשה לו העכו"ם חסד שהלוה לו יעשה עמו חסד ויתן לבניו אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו אין צריך להחזיר לבניו. תוס' ב"ב קמט. ד"ה מגמרי. ב. דכיון דבמלוה דליכא שיעבודא יש לו להחזיר כל שכן בפקדון שהוא בעין ואין שליחות יד בו שראוי להחזירו. ריטב"א: אדרבא טפי מסתברא דבפיקדון דברשותיה דמריה איתא יחזיר. שיטה לא נודע למי. ג. [אבל] כשהורתו ולידתו שלא בקדושה אמרינן דרוח חכמים נוחה הימנו דלא אתי למיחלף בישראל גמור ולומר דיש לו חיים. תוס' הרא"ש. ד. אפי' גנב הכל מאיש אחד והעמידו בדין בפעם אחת על כולן. שם ה. דבגניבתו משמע חדא גניבה ולא שתי גניבות מדלא כתיב בגניבותיו. תוס' הרא"ש.